

ZEKİ BAYHAN
KAPATILMIŞLARIN DÜNYASINDAN
YÜZLEŞMELER, SESLER, ALGILAR

Zeki Bayhan 1976 doğumlu. Hakkari'li. İktisat mezunu. 1998 yılında politik nedenlerle tutuklandı. 28 yıldır hapisshanedede. Bayhan, halen İzmir 2 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Hapishanesinde tutuluyor.

Çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan makalelerinin yanı sıra, basılmış kitapları var: *Demokratik, Ekolojik, Cinsiyet Özgürlükçü Paradigma* (Belge, 2011), *21. Yüzyıl Özgürlük İdeolojisi: Demokratik Sosyalizm* (Belge, 2015) ve *Demokratik Ulus* (Belge,2016) *Neden Yeni Bir Sosyal Bilim Paradigması* (2 Cilt, Belge,2024) *Sıfıra Yükselmek* (Dipnot, 2024).

Kapatılmışların Dünyasından

© Zeki Bayhan

© Dipnot Yayınları, 2026

ISBN: 978-625-6742-56-7

Dipnot Yayınları 458

1. Baskı 2026 / Ankara

EDITÖR: Ümit Özger

KAPAK TASARIMI: İlgin Fidan

BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK: Dipnot Bas. Yay. Paz. Ltd. Şti.

BASKI ve CİLT: Sözkesen Matbaacılık (Sertifika No: 49363)

İvedik O.S.B. 1518. Sok. Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40 Yenimahalle/ANKARA -

Tel: (0 312) 395 21 10

DİPNOT YAYINLARI (SERTİFİKA NO: 48147)

Selanik Cad. No: 82/24 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

eposta: dipnotkitabevi@yahoo.com

www.dipnotkitap.com

Zeki Bayhan
Kapatılmışların Dünyasından
Y zleřmeler, Sesler, Algılar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	19
HANGİ HAPİS? HAPİSHANELER VE KONTROL STRATEJİLERİNE DAİR.....	37
Panoptikon.....	40
AkıŖkan gözetim.....	42
Ban-optikon	46
YIKIM SİSTEMATİĞİ.....	55
Tek tip elbise, elbise meselesi midir?	58
Bobby Sands ve Battaniye Adamlar	61
Bobby Sands'ten M. Hayri DurmuŖ'a.....	63
Tecrit	65
İki tecrit	65
Mutlak tecrit	66
Ulrike Meinhof	66
Zamana yayılmıŖ tecrit	74
Sonra ne olur, en sonunda	82

KAPATILMAYLA PATALOJİK YÜZLEŞMELER	87
Bu gerçek olamaz!	88
Bu kadar aptallık olmaz!.....	89
Çırpınış	91
Şimdi ne olacak?.....	97
Müebbeteye bir de buradan bakın	101
HAPİSHANEDE DÜŞÜNCE	
VE RUH SAĞLIĞI ÜZERİNE	105
Çok yönlü akıl bütünsel insan.....	107
Ufuk daralması.....	109
Düşünceye düşme, rutin ve alışkanlık.....	113
Odaklanma sorunu, unutkanlık	117
Hapishanede kayıp halka: Gerçeklik.....	126
Düşünce <—> kişilik/kendilik algısında	
dalgalanmalar	134
Narsizm - hiçlik - megalomani sarkacı.....	134
Ezik tipoloji	140
Bir adım ötesi	144
Hapisteki için tanıdık bir hikaye!.....	146
Stres-depresyon.....	148
Melankoli.....	152
Paranoya	157
SESLER	179
Hapishane sesleri: Kelepçe - zincir sesi	186
Demir kapı sesi.....	190

Mazgal sesi	191
Ring sesi.....	194
Arama sesi	196
Sayım sesi	197
Çağrı butonu sesi	200
Sifon sesi.....	201
Acı çeken insan sesi.....	203
Gardiyanların sesi	204
Stanford Hapishane Deneyi'nin gardiyanları.....	207
Direnişin sesi	214
Kuş sesi	217
Horlama sesi.....	222
Ayak sesi.....	225
Düşüncelerin sesi	227
Olmayan sesler	228
BEKLEMELER	233
Bekleme kıskacı	238
Görüş beklemek.....	239
Avukat beklemek	246
Başka bir aç!.....	249
Mektup beklemek.....	250
Kitap beklemek.....	255
Kitap tatili.....	261

ALGILAR	265
Zaman ve zaman algısı	268
Mekan	276
Hapishanede insan	282
Rüya	290
Umut	294
Umut hakkı ironisi	298
Özgürlük.....	300
Aşk	306
Ölüm	324
Yaşamın ölgünleşmesi.....	335
Duyargaların ölümü.....	335
Düşüncenin ölümü	335
Sosyal ölüm	336
Siyasi ölüm	338
AĞLAR VE PARÇALAR	341
Parçalar	346
Ağlar	352
Maneviyat	352
Anlam	355
İnanç	357
İrade	358
Dayanışma	361
Sevgi.....	362

Politik gündem	364
Pozitif Bakış.....	368
Üretim	369
Parçalar	372
SONUÇ YERİNE BİRKAÇ NOT	383
KAYNAKÇA	391

TEŞEKKÜR

Hapishanelerde yazmanın zorluklarını pek çok insan pek çok kez belirtmiştir. Dostların, yoldaşların duyarlılıkları, emek ve katkıları olmazsa hapishanelerden okura seslenmek mümkün olmazdı. Zira tutsakların okura ulaşmasının yolu dostların emek ve duyarlılıkları ile örülüyor.

Bu kitabın basıma hazırlanmasında çokça emeği geçen avukatım Destina Yıldız'a teşekkürü bu nedenle en başa almalıyım. Destina, bu koca metni okunaksız yazımdan sabırla bilgisayara geçmekle kalmadı, görüş ve önerileriyle katkılarda bulundu ve bilgisayar çıktılarının hapishaneye kabul edilmemesi nedeniyle, son kontrolleri avukat görüş yerinde yapabilmem için günlerce gelip gitti.

Avukatım Nehir Bilece redaksiyon, yayınevi ilişkisi ve hemen her konuda yakın bir ilgi gösterdi, yoğun bir emek harcadı.

Sevinç Altan çalışmanın olabildiğinde eksiksiz basılması için yakın bir ilgi gösterdi, emek harcadı.

Hasan Kılıç çalışmanın redaksiyonu ile birlikte görüş ve önerileriyle düzenlenip tamamlanmasında önemli katkılar sundu.

Ve elbette hapishanedeki yoldaşlar... Metni okudukça bu çalışmanın içinde ne kadar çok tutsağın sesi soluğu, acısı, sevinci olduğunu, dolaylı-dolaysız emekleri göreceksiniz.

Bu kitap üzerine çalışırken mektup yoluyla konuya dair tartıştığım, soru sorduğum tutsak kadın yoldaşlar Mülkiye Doğan, Mahsune Şedal, Azime Işık, Cihan Öner ve farklı arkadaşların katkıları oldu.

Yanısıra metnin ilk halini farklı profillerde 30'a yakın tutsak arkadaşın eleştiri ve değerlendirmesine sundum. Osman Kılavuz, Yaşar Aslan, Roger Tirej Özalp, Abdurrahim Kaçar, Murat Sözeri, Süleyman Uçakan, Ahmet Sürme, Tufan İlbaş, Xemgin Durak ve emeği geçen herkese ve sevgili yeğenim Beren Bayhan'a teşekkür ediyorum.

Bu da pek çok dostun dokunuşuyla biçim kazanıp okura ulaşan kitaplardan biri oldu.

Tüm bu emeklere degecek bir çalışma olması ve kapatılmaya dair okur zihninde huzursuz edici yarım cümleler bırakması umuduyla...

ÖNSÖZ

Kötülüğün zafere erişmesi için ihtiyaç duyulan tek şey iyi insanların hiçbir şey yapmamalarıdır.

Edmund Burke

Bu, kapatılan ve hapsedilen insanın yaşamına, duygusal ve düşünsel dünyasına odaklanmış, içeriden bir anlatıdır. Hapishanedeki insan ne yaşar, nasıl hisseder, duygusal-düşünsel dalgalanmaları, bunlarla baş etme, edememe halleri nelerdir? Yabancılaşır mı? Topluma mı yoksa kendisine mi yabancılaşır? Neden? Nasıl?

Peki bu anlatı okura ne vaat ediyor? Bir insan öğütme makinesi olarak kurgulanmış hapishane rejimine maruz kalan tutukluların yaşadıkları, özgür insanları ilgilendirmeli mi, neden ilgilendirmeli?

Okur hapishane rejimini biliyor mu? Doğrusu bilmek ve yüzleşmek istiyor mu?

Hapishaneler modern toplama kamplarıdır. Nazilerin Gulag toplama kampları ve bu kamplarda yaşanan vahşet uygulamaları açığa çıkıp teşhir olunca muktedirler çözümü onları mahkûm etmede buldu. Böylece bizzat kendi egemenlik sistemlerinin tahakküm mekanizmaları olarak geliştirdikleri bu

insanlık dışı uygulamalarla aralarına mesafe koyuyormuş gibi davranmaya yöneldiler. Kanlı ellerini arkalarına gizleyerek kendilerini temize çıkarmaya çalıştılar. Fakat toplama kampı zihniyetinden de kurumsal yapılanmalarından da vazgeçemediler, vazgeçmelerini de beklememek de lazım. Vazgeçmezler. Çünkü toplama kampı modern egemenlik sistemlerinin bir serimleme biçimidir.

Bu egemen sistemler toplama kampı sınırları içinde yoğunlaştırılır, steril hale getirilir. Ama esas olarak kamp sınırları dışında işlemektedir. Her modern ulus devlet sınırı bir toplama kampı sınırıdır.

Dışarının da dışarısı vardır kuşkusuz. Mesela günümüzde mülteci kamplarını düşünün. Varoşları, gettoları düşünün... Tümü etrafı görünür, görünmez teller, bariyerler, teknolojik takip aygıtlarıyla çevrilmiş, güvenlik güçlerince kuşatılmış halde değil midir?

Bu kapatma alanları ile kapitalistlerin yaşadığı mekanlar aynı rejimle mi yönetiliyor?

Peki somut haliyle toplama kamplarına ne mi oldu? Onun zihniyet ve kurumsal yapısını bir hukuki temele oturtup, dört duvar arasına kapatarak adına hapisane dediler. Hukuk böylece, toplama kampı zihniyet ve uygulamalarını meşrulaştırmak için araçsallaştırıldı. Dört duvar da modern toplama kamplarında yaşanan gerçekleri gözlerden kaçırdı. Gizledi. Görünmez kıldı.

Stefan Zweig *Satranç* adlı romanında, bir hücrede tecrit edilme halinin, çalışma kamplarında bulunmaktan daha ağır olduğunu yazar. Çalışma kamplarda hiç değilse hareket edilebiliyor, başka insanlar görülebiliyor, konuşulabiliyordur...

Hapishaneler topluma kapalıdır. Kapalı kutu.

“Schrödinger’in Kedisi”ni bilir misiniz? Hani şu fizik dene-

yi. Kutuda bir kedi vardır ve yaşıyor mudur, ölü müdür bilemezsiniz. Ta ki kutu açılıncaya kadar. O ana kadarki hakikat kedinin hem yaşıyor hem de ölü olmasıdır.

Hapishane de bir kutudur.

Ama bu kutu açılmaz.

Daimi sırdır...

Hapishane duvarları arasında yaşananlara dair herhangi bir araştırma, inceleme yapılmasının neredeyse imkansız kılınmış olmasının nedenlerini düşündünüz mü hiç? Hukukçular, sosyologlar, psikologlar ve insan hakları aktivistleri neden hapishanelerde incelemelerde bulunamazlar? Neden engellenirler?

Mesela hapishanelerde bir süre tutulmuş insanların psikolojilerinin ne düzeyde bozulduğuna, hapishanede tutulma süresi arttıkça gelişen psikolojik sorun oranına dair bir istatistik var mıdır? Yılda kaç kişinin hayatını kaybettiği ve bu ölümlerin uygulanan hapishane rejimiyle ilişkisine dair bir istatistik var mıdır? Ya da hapishaneden çıktıktan sonra normal yaşama uyum sağlayan-sağlayamayanların oranına dair bir istatistik var mıdır? Ve bunlara benzer onlarca soru sorulabilir.

Hiçbiri bilinmiyor. Bilinemez de. Çünkü hapishane duvarları arasında yaşatılan toplama kampı ruhu toplumdan gizlenmek zorundadır. Bırakın incelemeyi, bir hapishanenin yanından geçerken duvarlarının yüksekliği, etrafındaki güvenlik telleri, tedbirleri dikkatinizi çeker de bir-iki dakika bakacak olursanız dahi şüpheyle karşılanır, sorgulanırsınız. Çünkü o duvarların arkasında bir sır vardır.

Yüksek hapishane duvarlarının dahi görülmesinin önlenmesi ve hapishane gerçekliğinin iyice gözlerden kaçırılması için hapishaneler bir süredir şehir dışlarına inşa ediliyor. Sadece yüksek duvarların arasında olup bitenler değil, o duvarların kendisi de gözlerden kaçınıyor. Hakikaten orta yerde kolayca görülebilen o kadar yüksek duvarlar, aşırı güvenlik önlemleri merak uyandırır: O duvarların arkasında ne var? Orada ne ya-

şaniyor? Neden bu kadar güvenlik önlemi?

Oysa bir 'topluma kazandırma' anlatısı tutturulmuş, sürüyor. Egemen sistem hukukçuların 'hapishane' deyin, düğmesine basılmış kaset gibi size topluma kazandırma anlatısı söylemeye başlayacaklardır. Modern egemenlerin böyle 'insani' bir amacı var, bu amaçla yapıp ettiklerini toplumdaki gizlemek için neden bunca didiniliyorlar? Hapishanelerin etrafına örülen teller, duvarların o yanına, bu yanına konulan bekçiler (asker, gardiyan vb.) çatılara yerleştirilen sensörler, teller, kameralar, elektronik güvenlik önlemleri, yasaklar, yasaklar, yasaklar...

Niyet topluma kazandırmak değil miydi?

Günün birinde hapishane duvarları arasında yaşananlar açığa çıkıp teşhir olduklarında, hapishane rejiminin yarattığı tahribatlar (hem tutsaklar hem de toplum üzerinde) istatistiklere döküldüğünde hapishaneler de tıpkı toplama kampları gibi mahkûm edilecektir. Fakat o zamana kadar bu cendereden daha ne kadar insan geçecek bunu tahmin etmek zor. Sayıyı azaltacak olan toplumsal manada politik duyarlılık ve sorgulamalardır.

Bu anlatı bizi uyutmadığında işler yoluna girmeye başlamış demektir. Çünkü uykusuzluk huzursuz eder.

Egemenler hapishanelerde yaşananları toplumdaki gizler, gizlemek için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Ama içeride yaşananlara dair kimi kırıntıların dışarıya sızmasına izin de verirler. Kontrollü bir sızdırmadır bu. Kendileri yapmaz, kendi kontrollerinde yapılmasına izin verirler.

Neden?

Hapishaneler sadece dört duvar arasına alınmış insanları öğütme mekanizmaları değildirler. Hapishane rejimi egemen sistemin steril halidir. Egemenlik mimarisi bağlamında hapishane de esas olarak toplumu şekillendirme mekanizmalarının

dan biridir. Bu durumda hapishane bir gösteri sahnesi, dört duvar arasındaki tutsaklar ise gösteri nesnelere. Sahnedeki tutsaklar (kobaylar) egemenlerin gücünü, kudretini göstermek için o sahneye çıkarılmışlardır. Fakat gösteri toplum için sergilenir. Mesaj açıktır: Ey toplum! Gücümü, kudretimi görüyorsun, tercihini yap. Hapishane duvarlarının içinde mi yaşamak istersin dışında mı?

Duvarların her iki yanında da aynı egemenlik sistemi vardır; ama farklı versiyonlarla...

Bu nedenledir ki, hapsedilmişleri eksen alsada bu çalışmaya konu olan aynı zamanda sizin hikayenizdir, siz dışarıdaki özgür insanların...

Sevgili Özgür Okur!

Lütfen inceden inceye şunu düşün...

Hapishane rejimi seni, beni öğüttüğünden daha çok öğüttüğü için sen dört duvarın dışında 'özgürce' geziyor olabilir misin?

Ben bu çalışmayı okuyacak özgür okurların, hapishane rejiminin tutsakların duygu-düşünce dünyaları üzerinde yarattığı tahribatlar üzerine düşündüklerinde pek çok kez "Ama bu dışarıda da yaşanıyor" diye içlerinden geçireceklerinden neredeyse eminim. Mesela rutin döngünün duygu-düşünceler üzerinde yarattığı tahribatlar, düşüncede, hissedişte yol açtığı gerilemelerde... Mesela hapishane rejiminin katı sınırlamalar ve disiplin-gözetim teknikleriyle tetiklediği stres, paranoid-şizoid kişilik hallerinde... Mesela yoksunlukların sonucunda gelişen bireyci-bencil ruh hallerinde...

Kuşkusuz dışarıdaki insanların bu hallerine sebep olan faktörler bire bir aynı değildir. Hapishane rejiminin tutsaklar üzerinde uyguladığı yoğunluk ve şiddette değildir. Ama uygulanan egemenlik rejimi karakteristik olarak aynıdır. Egemenlik sistemi, özgür insanlara o kadar ağır çalışma ve yaşam koşulla-